

Abstrakt

Disertační práce se věnuje tématu židovských komunit, které mohly na Moravě a ve Slezsku vzniknout v důsledku občanskoprávní emancipace židů v polovině 19. století. Jednotlivé kapitoly se zaměřují na různé aspekty emancipačních židovských komunit od jejich vnějších institucionálních projevů až po jejich vnitřní sociální struktury, jež odrážely pluralitu proměňujících se náboženských, nacionálních a politických identit uvnitř židovské společnosti.

Pozornost je nejdříve věnována právním a demografickým předpokladům pro vznik a vývoj židovského osídlení v místech, kde židé před zrovnoprávněním v zásadě nesměli bydlet. Emancipační židovské komunity nevznikaly jako pouhé shluky příslušníků židovské menšiny, nýbrž jako organizovaná náboženská společenství, proto práce věnuje velký prostor genezi drobných modlitebních společenství ještě před zrovnoprávněním, jejich přeměně na náboženské spolky a náboženské obce, pokusům o přeměnu náboženských obcí na „lidové“ (demokratické či národní) obce i jejich degradaci a zničení nacistickou okupační správou. Práce zkoumá různé faktory, jež „organizaci židovstva“ ovlivňovaly (postoj státních úřadů, proměny legislativního rámce, snahy tradičních židovských komunit o udržení svého postavení), čímž se otevírá otázka míry autonomie židovské náboženské společnosti vůči státu a její rovnosti s ostatními státem uznanými církvemi. Dále se tak text dostává k problematice vzájemných vztahů mezi různými židovskými komunitami (tradičními a emancipačními komunitami, náboženskými spolky, náboženskými obcemi, svazy náboženských obcí).

Druhá část disertační práce se zaměřuje na vnitřní záležitosti emancipačních židovských komunit. Nejdříve odhaluje charakter židovských náboženských spolků a náboženských obcí pomocí analýzy stanov těchto institucí a dále zkoumá snahy o jejich demokratizaci a ponárodnění tak, aby kromě náboženských úkolů plnily také sociální, kulturní a nacionální funkce. Text se poté věnuje dynamice finančního zázemí lokálních židovských náboženských organizací a sleduje (ne)úspěšnost snah zajistit tradování židovské víry pomocí institucionálních a hmotných prostředků. Poslední a nejobsáhlejší kapitola se zaměřuje na pluralitu emancipačních židovských komunit, identitu různých skupin uvnitř židovské společnosti, jejich vzájemným vztahům a jejich reprezentaci v zastupitelských orgánech náboženské obce. Práce se tak dostává ke zkoumání procesu odcizování židovské náboženské obce jejím příslušníkům a proměně židovského pospolitého společenství na odosobněnou a institucionalizovanou společnost.

Závěr disertační práce rekapituluje různé roviny židovské emancipace a vrací se k obecnějším otázkám židovských kolektivních práv, emancipačních procesů uvnitř jednotlivých židovských komunit i různorodosti židovských identit.